

تأمین خواسته و اجرای آن در نظم حقوقی کنونی

تألیف

مجتبی جهانیان

مدرس دانشگاه

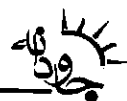
با دیباچه

دکتر محمدرضا پاسبان

عضو هیأت علمی دانشگاه

انتشارات جاودانه

سرشناسه : جهانیان، مجتبی، ۱۳۶۴ -
 عنوان و نام پدیدآور : تأمین خواسته و اجرای آن در نظم حقوقی کنونی / مجتبی جهانیان -
 مشخصات نشر : تهران: جاودانه، جنگل ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۲۹۶ ص.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۸۳-۷
 وضعیت فهرستنویسی : فیپا
 موضوع : حکم ضبط و تأمین خواسته - - ایران
 رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۲ ت ۹ ج ۴ / KMH۱۹۰۴
 رده‌بندی دیویی : ۳۴۷/۵۵۰۷۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۷۸۱۲۰

عنوان کتاب: تأمین خواسته و اجرای آن در نظم حقوقی کنونی

تألیف: مجتبی جهانیان

ناشر: انتشارات جاودانه، جنگل

ناظر فنی: امین لشکری

نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۲

قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۵۸-۲۸۳-۷

[http:// www.junglepub.org](http://www.junglepub.org)

تلفن: ۰۶۶۴۸۲۸۳۰ - ۰۶۶۴۸۶۱۱۵ - ۰۲۱

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

۰۳۱۱ - ۳۲۰۵۰۶۷ - ۳۲۰۳۸۰۰ - ۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

علائم اختصاری

قانون اساسی	ق.ا.
قانون اصول محاکمات حقوقی	ق.ا.م.ح.
قانون اجرای احکام مدنی	ق.ا.ا.م.
آیین نامه اجرای مفاد اسناد رسمی لازم الاجرا	آ.ا.م.ا.ر.ل.
قانون تجارت	ق.ت.
قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب	ق.ت.د.ع.ا.
قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸	ق.آ.د.ک.
قانون آیین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹	ق.آ.د.م.
قانون قدیم آیین دادرسی مدنی	ق.ق.آ.د.م.
قانون مدنی	ق.م.
قانون امور حسبی	ق.ا.ح.
قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا.
رجوع کنید	ر.ک.
صفحه	ص.
صفحات	صص.
دیوان عالی کشور	د.ع.ک.
اداره حقوقی دادگستری	ا.ح.د.
اداره حقوقی قوه قضاییه	ا.ح.ق.ق.
دادگاه عالی انتظامی قضات	د.ع.ا.ق.
محکمه عالی انتظامی قضات	م.ع.ا.ق.

فهرست مطالب

دیباچه

مقدمه

کلیات

فصل اول: تأمین خواسته حقوقی (مستنبط از قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹) ۱

درخواست تأمین ۳

ماده ۱۰۸ ..... ۳

ماده ۱۰۹ ..... ۳۷

ماده ۱۱۰ ..... ۴۰

ماده ۱۱۱ ..... ۴۰

ماده ۱۱۲ ..... ۵۰

ماده ۱۱۳ ..... ۵۵

ماده ۱۱۴ ..... ۶۰

ماده ۱۱۵ ..... ۶۳

ماده ۱۱۶ ..... ۶۶

ماده ۱۱۷ ..... ۷۳

ماده ۱۱۸ ..... ۷۷

ماده ۱۱۹ ..... ۸۱

ماده ۱۲۰ ..... ۸۲

ماده ۱۲۱ ..... ۸۸

ماده ۱۲۲ ..... ۹۲

ماده ۱۲۳ ..... ۹۵

ماده ۱۲۴ ..... ۱۰۱

۱۰۴	..... ماده ۱۲۵
۱۰۵	..... ماده ۱۲۶
۱۰۶	..... ماده ۱۲۷
۱-۷	..... ماده ۱۲۸
۱-۸	..... ماده ۱۲۹
۱۱۴	"مباحثی مرتبط از قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶"
۱۱۴	مبحث اول - مقررات عمومی
۱۱۴	..... ماده ۴۹ ق.ا.م.
۱۱۵	..... ماده ۵۰ ق.ا.م.
۱۱۷	..... ماده ۵۱ ق.ا.م.
۱۱۹	..... ماده ۵۲ ق.ا.م.
۱۲۰	..... ماده ۵۳ ق.ا.م.
۱۲۲	..... ماده ۵۴ ق.ا.م.
۱۲۳	..... ماده ۵۵ ق.ا.م.
۱۲۵	..... ماده ۵۶ ق.ا.م.
۱۲۸	..... ماده ۵۷ ق.ا.م.
۱۳۰	..... ماده ۵۸ ق.ا.م.
۱۳۱	..... ماده ۵۹ ق.ا.م.
۱۳۱	..... ماده ۶۰ ق.ا.م.
۱۳۱	..... مبحث دوم- در توقیف اموال منقول
۱۳۱	..... ماده ۶۱ ق.ا.م.
۱۳۵	..... ماده ۶۲ ق.ا.م.
۱۳۵	..... ماده ۶۳ ق.ا.م.
۱۳۶	..... ماده ۶۴ ق.ا.م.
۱۳۶	..... ماده ۶۵ ق.ا.م.
۱۴۴	..... ماده ۶۶ ق.ا.م.
۱۴۴	..... مبحث سوم- صورت برداری اموال منقول
۱۴۴	..... ماده ۶۷ ق.ا.م.
۱۴۵	..... ماده ۶۸ ق.ا.م.
۱۴۵	..... ماده ۶۹ ق.ا.م.

ماده ۷۰ ق.ا.ا.م.	۱۴۶
ماده ۷۱ ق.ا.ا.م.	۱۴۷
ماده ۷۲ ق.ا.ا.م.	۱۴۸
مبحث چهارم - ارزیابی اموال منقول	۱۴۸
ماده ۷۳ ق.ا.ا.م.	۱۴۸
ماده ۷۴ ق.ا.ا.م.	۱۴۹
ماده ۷۵ ق.ا.ا.م.	۱۵۰
ماده ۷۶ ق.ا.ا.م.	۱۵۱
مبحث پنجم - حفظ اموال منقول توقیف شده	۱۵۲
ماده ۷۷ ق.ا.ا.م.	۱۵۲
ماده ۷۸ ق.ا.ا.م.	۱۵۲
ماده ۷۹ ق.ا.ا.م.	۱۵۳
ماده ۸۰ ق.ا.ا.م.	۱۵۴
ماده ۸۱ ق.ا.ا.م.	۱۵۴
ماده ۸۲ ق.ا.ا.م.	۱۵۵
ماده ۸۳ ق.ا.ا.م.	۱۵۵
ماده ۸۴ ق.ا.ا.م.	۱۵۶
ماده ۸۵ ق.ا.ا.م.	۱۵۷
ماده ۸۶ ق.ا.ا.م.	۱۵۷
مبحث ششم - توقیف اموال منقول محکوم علیه که نزد شخص ثالث است	۱۵۸
ماده ۸۷ ق.ا.ا.م.	۱۵۸
ماده ۸۸ ق.ا.ا.م.	۱۶۰
ماده ۸۹ ق.ا.ا.م.	۱۶۱
ماده ۹۰ ق.ا.ا.م.	۱۶۱
ماده ۹۱ ق.ا.ا.م.	۱۶۲
ماده ۹۲ ق.ا.ا.م.	۱۶۳
ماده ۹۳ ق.ا.ا.م.	۱۶۳
ماده ۹۴ ق.ا.ا.م.	۱۶۵
ماده ۹۵ ق.ا.ا.م.	۱۶۶
مبحث هفتم - توقیف حقوق مستخدمین	۱۶۷

۱۶۷	ماده ۹۶ ق.ا.ا.م.
۱۷۷	ماده ۹۷ ق.ا.ا.م.
۱۷۸	ماده ۹۸ ق.ا.ا.م.
۱۷۹	مبحث هشتم - توقیف اموال غیرمنقول
۱۷۹	ماده ۹۹ ق.ا.ا.م.
۱۸۳	ماده ۱۰۰ ق.ا.ا.م.
۱۸۷	ماده ۱۰۱ ق.ا.ا.م.
۱۹۱	ماده ۱۰۲ ق.ا.ا.م.
۱۹۱	ماده ۱۰۳ ق.ا.ا.م.
۱۹۸	ماده ۱۰۴ ق.ا.ا.م.
۱۹۸	مبحث نهم - صورت برداری اموال غیرمنقول
۱۹۸	ماده ۱۰۵ ق.ا.ا.م.
۱۹۹	ماده ۱۰۶ ق.ا.ا.م.
۲۰۰	ماده ۱۰۷ ق.ا.ا.م.
۲۰۰	ماده ۱۰۸ ق.ا.ا.م.
۲۰۰	ماده ۱۰۹ ق.ا.ا.م.
۲۰۱	مبحث دهم - ارزیابی و حفظ اموال غیرمنقول
۲۰۱	ماده ۱۱۰ ق.ا.ا.م.
۲۰۲	ماده ۱۱۱ ق.ا.ا.م.
۲۰۳	ماده ۱۱۲ ق.ا.ا.م.
۲۰۴	فصل پنجم - اعتراض شخص ثالث
۲۰۴	ماده ۱۴۶ ق.ا.ا.م.
۲۱۴	ماده ۱۴۷ ق.ا.ا.م.

فصل دوم: تأمین خواسته کیفری (مستنبط از قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸)	
۲۲۵	ماده ۷۴ ق.آ.د.ک.
۲۲۷	ماده ۷۵ ق.آ.د.ک.
۲۳۶	

۲۳۹	ضمایم
۲۳۵	منابع و مآخذ

دیباچه

در سال‌های اخیر گرایش به گردآوری و تجزیه و تحلیل مقررات بخش‌های گوناگون حقوق در ایران به شکل چشمگیری به نهضتی نو در حوزه پژوهش بدل گردیده است. رویکرد یاد شده که نخستین بار از سوی استاد گرانقدر جناب آقای دکتر امیرناصر کاتوزیان در نوشته ارزشمند «قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی» به کار بسته شد را بایستی آغازی بر روند کار تهیه گردآوری‌های تحلیلی در حوزه‌های حقوق تجارت، حقوق کیفری و... به شمار آورد. با این تفاوت که کار انجام شده به وسیله استاد، برآمده از نوشته‌ها و دیدگاه‌های ایشان در دوره‌های مختلف حقوق مدنی می‌باشد، در حالی که دیگر گردآوری‌های صورت گرفته از نظریات و ایده‌های نویسندگان مختلف و در مواردی بدون ارجاع مناسب به صاحب اندیشه و اثر انجام یافته است. با این حال، گردآوری دیدگاه‌ها به‌ویژه در جایی که همراه با نظریات محقق و مستند به رویه دادگاه‌ها و نظریه‌های اداره حقوقی باشد ارزش و کارآمدی بالایی برای دانشجویان و اصحاب علم و عمل برخوردار خواهد بود. علیرغم تلاش‌های گرانسنگی که به‌ویژه از سوی استاد بی‌بدیل زمینه آیین دادرسی مدنی جناب آقای دکتر شمس به عمل آمده، با این حال به نظر می‌رسد در بخش‌های بسیار متنوع و کارساز آیین دادرسی مدنی آن‌گونه که سزاوار و نیاز جامعه حقوقی و به خصوص قضات و وکلای می‌باشد، پژوهش کافی انجام نیافته باشد. این کاستی با ملاحظه این حقیقت که آیین دادرسی شامل مقررات و آداب اجرای احکام و همچنین اجرای قرارها و دستورات قضایی (دستور موقت) نیز بوده و گستره‌ای فراتر از قانون آیین دادرسی مدنی دارد، بیش از پیش آشکار می‌گردد. اجرای آرای موقت از جمله قرار تأمین خواسته یا دستور موقت اگرچه مستقیماً جهت‌دهنده روند دادرسی به شمار نمی‌روند و سرنوشت دعوی را رقم نمی‌زنند، با این وجود بر موضع‌گیری هر یک از طرف‌های درگیر در دادرسی تأثیر غیرقابل انکاری به جای می‌گذارد. برای نمونه بستانکار یا زیان‌دیده‌ای که نه تنها امیدوار به دسترسی به اموال بدهکار یا عامل زیان متواری پس از دریافت رأی قطعی نیست، بلکه به این حقیقت تلخ نیز آگاه است که هزینه‌های سنگین دادرسی در کنار صرف سال‌ها وقت را باید از جیب و جان خویش تحمل نماید، دیگر رغبتی به اقامه دعوی در خود نمی‌بیند. طرف مقابل نیز با علم به این حقیقت، از ورود به هرگونه سازش و مصالحه‌ای برای کاهش بخشی از رنج و زیان قربانی

سرباز خواهد زد. در مقابل، مال‌باخته‌ای که با شناسایی دارایی بدهکار یا عاصل زیان از ابتدا با توقیف اموال وی، به دستیابی به حقوق خویش اطمینان یافته، با آسودگی خلاطر دعوی را اقامه و به دور از بیم و تردید به پیش می‌برد. با توضیح بالا اهمیت و تأثیر احکام موقت بر سرانجام و حقوق طرف‌های دعوی آشکارتر می‌گردد.

درباره ماهیت قرار تأمین خواسته از یک‌سو و تفاوت‌های ماهوی و مصادیق اعمال آن با دستور موقت از سوی دیگر میان قضات اغلب دیدگاه‌های ناسازگاری دیده می‌شود. چنین نگاه متفاوتی در بسیاری از پرونده‌ها موجب اختلاف‌نظر در جایگزینی عنوان قرار تأمین خواسته با دستور موقت و بالعکس در امری مانند توقیف مالی که خود موضوع دعوی است، می‌گردد.

هم‌چنین در اجرای تصمیمات قضایی خواه آرای موقت مانند قرار تأمین خواسته یا حکم قطعی دادگاه به‌ویژه در جایی که با مقررات قانون اجرای احکام مدنی ارتباط می‌یابد، اختلاف نظرات آشکارتری به چشم می‌آید.

در نوشتار پیش‌رو، نگارنده تلاش شایان تقدیری را برای بررسی نقادانه گوشه کوچکی ولی بسیار مهم و سرنوشت‌ساز از حوزه گسترده آیین دادرسی مدنی، یعنی قرار تأمین خواسته با ملاحظه مقررات قانون آیین دادرسی مدنی و از جمله مواد ۱۰۸ تا ۱۲۹ و هم‌چنین مواد ۴۹ تا ۱۰۳ و ۱۴۶ و ۱۴۷ قانون اجرای احکام مدنی، به نمایش گذاشته است. در این راستا با ارجاع به آرای برخی دادگاه‌ها نشان داده شده که برداشت دادرسان از مقررات مزبور تا چه اندازه متفاوت و تا چه میزان بر منافع و حقوق متعارض طرفین تأثیر و پیامدهای جبران‌ناپذیری را بر جای خواهد گذاشت.

نگارنده کتاب حاضر، جناب آقای مجتبی جهانیان که در دوره تحصیل در مقطع کارشناسی‌ارشد علاقه وافر خود را به پژوهش و نگارش در حوزه‌های حقوق خصوصی به شکلی قابل تقدیر به نمایش گذاشته بود، در دوره دکتری تلاش خود را با اشتیاقی دوچندان دنبال نموده است که نوشته پیش‌رو حاصل چنین تلاش شایسته و درخور ستایش می‌باشد. امید است این گام بزرگ در ادامه تحقیقات پیشین، به کارهای علمی و پژوهشی ارزشمند دیگری منجر گردد.

"إِنَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ" (زمر/۶۲)

«حمد و سپاس خدای را، آن نخستین بی‌پیشین را و آن آخرین بی‌پسین را، خداوندی را که دیده بینایان از دیدارش قاصر آید و اندیشه واصفان از نعت او فرو ماند. آفریدگان را به قدرت خود ابداع کرد و به مقتضای مشیت خویش جامه هستی پوشید و به همان راه که ارادت او بود روان داشت و رهسپار طریق محبت خویش گردانید»^۱.

مرات خواهان از دادرسی و اقامه دعوا، وصول خواسته و دستیابی به محکوم به می‌باشد. خواهان در این راه از هیچ کوششی دریغ ننموده و وقت و هزینه‌ای مضاعف را به کار گرفته و به این امید قدم در مسیر دادرسی می‌گذارد. در مواردی خوانده به قصد بی‌اثر کردن رای و جهت فرار از آثار اجرایی حکم اقدام به انتقال یا مخفی کردن اموال خود نموده و بدین نحو اقدامات خواهان را عقیم می‌گذارد.

تأمین خواسته اقدامی فوری در جهت جلوگیری از اقدامات سوء خوانده می‌باشد. در اصطلاح حقوقی تأمین خواسته یکی از تدابیر احتیاطی است که خواهان به وسیله آن، عین خواسته یا معادل آن را از اموال خوانده تا پایان دادرسی به حیطه توقیف درآورده از نقل و انتقال آن جلوگیری می‌کند تا طلب خود را وصول نماید. با این وجود صدور قرار تأمین خواسته تابع شرایطی می‌باشد که توجه به آن از سوی خواهان و مرجع صادرکننده آن ضروری می‌باشد. مراجع قضایی و جامعه حقوقی و وکلا توجه لازم را به این مهم معطوف ننموده و با مسامحه و گذرا به آن پرداخته‌اند حال آنکه هر یک از شبهات و ابهامات موجود در زمینه تأمین خواسته می‌تواند مسیر دعوا یا اقدامات آتی آن را تعیین نماید. از سوی دیگر در راستای طرح درخواست تأمین خواسته و صدور آن ابهاماتی ظاهر می‌گردد که مراجعه به منابعی خاص جهت رفع فوری این ابهامات لازم می‌باشد و حقوقدان قصد دارد بلافاصله به ابهام موجود پاسخ گوید. لذا با تاسی از استاد فاضل حقوق دکتر امیرناصر کاتوزیان و به سبک اثر ارزشمند ایشان قانون مدنی در

نظم حقوقی کنونی در این مسیر قدم گذارده‌ایم. در تشریح مکانیزم تأمین خواسته به بررسی ماده به ماده پرداخته و ضمن بیان و توضیح نکات و موارد مبهم هر ماده، رویه قضایی و نظریات مشورتی مربوط را نیز گنجانده‌ایم. در هنگام صدور و اجرای قرار تأمین خواسته امکان بروز برخی موضوعات محتمل است. به عنوان مثال یکی از موارد متنازع فیه در مراجع قضایی، امکان توقیف و فروش سرقفلی می‌باشد. با توجه به اینکه ماده ۱۰۳ قانون اجرای احکام در مورد منافع مال غیرمنقول حکمی را مقرر داشته است، لذا این مبحث را نیز در ذیل این ماده گنجانده‌ایم.

مهمترین قانون در زمینه تأمین خواسته قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ می‌باشد. ماده ۱۲۶ این قانون اجرای قرار مذکور را تابع قانون اجرای احکام مدنی دانسته است. لذا بررسی این مکانیزم بدون مراجعه به مواد مرتبط قانون اجرای احکام مدنی مصوب ۱۳۵۶ امکان‌پذیر نمی‌باشد. در این راستا مباحث مرتبط قانون اجرای احکام مدنی با محوریت قرار تأمین خواسته بررسی و تفسیری مرتبط با تأمین خواسته ارائه شده و از بررسی مباحث غیرمرتبط نیز اجتناب نموده‌ایم. از سوی دیگر با توجه به امکان صدور قرار تأمین خواسته در دادرها، بررسی مواد موجود در آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸ نیز ضروری می‌باشد.

لازم به ذکر است اثر حاضر فتح بابیست در جهت توجه به مکانیزم تأمین خواسته، اهرمی که می‌تواند خواهان را پیش از صدور رای و طی تشریفات طویل دادرسی به نتیجه دلخواه رسانده و خوانده را به پای میز مذاکره هدایت نماید. لذا این اثر فاقد نکات ضعف نبوده و مؤلف خود را نیازمند راهنمایی و ارشاد جامعه حقوقی می‌داند. در پایان جا دارد از مهندس حمید سبحانی و مسئولین انتشارات جاودانه که در انتشار این اثر مساعدت نمودند تشکر نمایم. همچنین لازم می‌دانم از دکتر محمدرضا پاسبان عضو هیأت علمی دانشگاه و عضو هیأت مدیره کانون وکلا که علی‌رغم مشغله کاری زیاد در پشتیبانی و تشویق اینجانب زحماتی را متقبل شدند کمال قدردانی را نمایم.

مجتبی جهانیان

پاییز ۱۳۹۲

Jahanian. mojtaba@yahoo.com